

АНОТАЦІЯ

Захаров Д.М. Обліково-аналітичне забезпечення управління соціальним капіталом. – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 071 – Облік і оподаткування (галузь знань 07 – Управління та адміністрування) – Державний університет «Житомирська політехніка», Житомир, 2021.

Дисертацію присвячено обґрунтуванню теоретичних положень, а також розробці практичних рекомендацій щодо удосконалення обліково-аналітичного забезпечення управління соціальним капіталом підприємства.

У сучасній економіці вартість і потенціал розвитку бізнесу в значній мірі генеруються нематеріальним капіталом, який характеризується унікальністю і складністю відтворення, що і впливає на його здатність генерувати надприбуток. Нематеріальні активи забезпечують підприємству домінуючі конкурентні позиції, в той час як матеріальні активи втрачають свою значимість. Саме тому, структура активів підприємства змінюється, стаючи все більш віртуальною, ідеї заміщають фізичну складову, тому і корисність традиційних фінансових звітів знижується.

Соціальний капітал важливий для сталого економічного розвитку, оскільки тісно пов'язаний зі зміцненням всіх інших форм капіталів. Норми трудової і ділової етики, що виробляються в процесі соціальної взаємодії, сприяють підвищенню продуктивності праці і зниженню витрат на здійснення економічної діяльності. Зміцнення соціального капіталу може істотно підвищити ефективність соціально-економічної політики держави. Особливого значення таке зміцнення набуває в нестабільні періоди, коли підвищення рівня довіри в суспільстві та бізнес середовищі, формування стійких соціальних взаємозв'язків між підприємствами стає головним фактором розвитку всіх галузей держави.

Для успішної роботи підприємства в умовах зростання значущості інтелектуальної складової бізнесу все в більшій мірі потрібні нематеріальні

ресурси, і не лише такі як технології та комерційні таємниці виробництва, а й корпоративна культура, репутація в суспільстві, налагоджені та стійкі зв'язки з постачальниками. Такого роду нематеріальні цінності поєднуються в єдиному понятті соціальний капітал, який об'єднує мережевий, клієнтський, партнерський, інші види капіталу і стає суттєвим фактором створення вартості суб'єкта господарювання.

На основі дослідження закордонної та вітчизняної наукової літератури в дисертації сформовано визначення «соціального капіталу підприємства» як об'єкта бухгалтерського обліку. Запропоноване визначення характеризує соціальний капітал як ресурс у формі стійких високоефективних соціально-економічних взаємодій, що мають економічну цінність і використовуються суб'єктом господарювання для отримання економічних вигід у майбутньому, які виникають в результаті формування і використання мережевих нематеріальних активів. Виділено три головних функції «соціального капіталу»: економічна функція, функція соціалізації та інституційна функція.

Для формування підходів для здійснення оцінки соціального капіталу виокремлено його елементи: соціальна мережа, соціальні норми і довіра. Розроблена модель управління соціальним капіталом підприємства, яка розрахована на вдосконалення та розвиток соціального капіталу суб'єкта господарювання, враховуючи поточний стан соціального капіталу. Розроблена модель спрямована на зменшення операційних та транзакційних витрат, що виникають в ході господарської діяльності.

Сформовано методичні положення визначення мережевих нематеріальних активів, які є основою формування соціального капіталу. Нематеріальні активи, що прямо впливають на стійкість та якість соціальної мережі при відображенні в обліку не повинні списуватись на витрати періоду, а оцінюватись та відноситись до складу активів. Методологія вимірювання вартості мережевих нематеріальних активів має критичне значення у зв'язку зі стрімким розвитком соціальних мереж та додатків, які залежать від соціальної взаємодії.

Запропоновано перелік критеріїв для оцінки партнерської взаємодії, що дозволяє визначити ступінь впливу контрагента на формування соціального капіталу. На основі методу відстаней сформовано рейтинг бізнес-одиниць, який порівнюється з індексом прозорості. Підтверджено, що найбільший вплив на якість соціальної мережі має підприємство з високим рівнем прозорості одночасно з високими показниками фінансової стійкості. При виборі контрагента як суб'єкта соціальних мереж важливими є такі компоненти: показники фінансової стійкості, ліквідності та його рівень соціального капіталу. Встановлено, що для комплексної оцінки стабільності соціальної мережі, її здатності генерувати економічні вигоди, необхідно здійснювати аналіз взаємозв'язків з усіма заінтересованими сторонами (працівники, акціонери, інвестори, громадські організації, суспільство).

Запропоновано методологію обчислення вартості соціального капіталу, використовуючи метод «Value explorer». Специфіка цієї методики полягає в тому, що в ній представлені ключові елементи соціального капіталу підприємства. При здійсненні оцінки акцент робиться на обов'язкові управлінські рішення, одночасно ті, що стосуються внутрішньої політики компанії, так і ті, що стосуються відносин компанії з зовнішніми контрагентами та іншими заінтересованими сторонами.

Розроблено підходи до облікового відображення соціального капіталу підприємства. Запропоновано вартість соціального капіталу відображати на рахунку 192 «Соціальний капітал підприємства», а мережеві нематеріальні активи, які належать підприємству - на рахунку 126 «Мережеві нематеріальні активи». Особливою вимогою для обліку цих активів є проведення щорічного тесту на переоцінку. Запропонована методика обліку не суперечить нормам чинного законодавства та має сприяти підвищенню рівня інформативності та достовірності інформації, яка представляється підприємством.

Враховуючи нові вимоги до системи управління, які полягають у підвищенні рівня довіри як елемента соціального капіталу (довіра до інституцій, довіра між контрагентами), запропоновано організаційно-методичні підходи до відображення соціального капіталу в звітності, що дозволяє підвищити рівень

порівнюваності інформації про діяльність різних суб'єктів господарювання. Підвищення якості звітності та рівня її інформативності має важливе значення для формування соціального капіталу підприємства, зокрема, для утворення стійкої партнерської взаємодії.

Визначено вплив довіри як елемента соціального капіталу на рівень економічного розвитку через показник ВВП на душу населення. Встановлення цієї залежності підтверджує цінність соціального капіталу як на макро-рівні (у вигляді створення або вдосконалення державних інститутів), так і на мікро-рівні (через утворення партнерських мереж). На макро-рівні довіра як елемент соціального капіталу важлива для процесів інституційних перетворень та створення додаткової вартості.

Обґрунтовано вплив нових форм соціально-економічної взаємодії у вигляді платформ краудфандингу, краудсорсингу, однорангового кредитування на формування соціального капіталу суб'єктів господарювання та розвиток мережевої економіки. Економіка спільного споживання (мережева взаємодія) розуміється як соціально-економічна модель, де відбувається усвідомлена відмова від приватної власності на користь власності колективної. Мережі формуються завдяки утворенню партнерських зв'язків; підприємства не мають сильного вертикального впливу на мережі, оскільки кожен користувач має різні потреби, що фактично унеможлиблює наявність «загальних стратегій», щоб керувати всіма. Мережева економіка вимагає, щоб стратегії враховували інтереси всіх сторін, але були достатньо стійкими, довговічними та вибудовували невразливі взаємозв'язки.

Ключові слова: соціальний капітал, довіра, соціальна мережа, соціальні норми, партнерська взаємодія, мережева економіка, сталий розвиток, бухгалтерський облік, звітність.

ABSTRACT

Dmytro Zakharov. Accounting and analytical support of social capital management. – Qualified scientific work as a manuscript.

Dissertation for a Doctor of Philosophy degree in specialty 071 –Accounting and Taxation (field of study 07 – Management and Administration) – Zhytomyr Polytechnic State University, Zhytomyr, 2021.

The dissertation is devoted to the substantiation of theoretical provisions, as well as the development of practical recommendations for improving the accounting and analytical support of an enterprise's social capital management.

In today's economy, the value and potential of business development are largely generated by intangible capital. Intangible capital is characterized by the uniqueness and complexity of reproduction, which affects its ability to generate profits. Intangible assets provide the company with a dominant competitive position, while tangible assets lose their significance. That is why the structure of the company's assets is changing, becoming more virtual, ideas are replacing the physical component, and therefore the usefulness of traditional financial statements is reduced.

Social capital is important for sustainable economic development. It is closely linked to the strengthening of all other capital forms. Norms of labor and business ethics, developed in the social interaction process, increase productivity, and reduce costs of economic activity. Strengthening social capital can significantly increase the effectiveness of the socio-economic policy of the state. Strengthening is important in unstable periods. When increasing the level of trust in society and the business environment, the formation of stable social relationships between enterprises becomes a major factor in the development of all state sectors.

For the successful operation of the enterprise in the growing importance of the intellectual component of the business increasingly requires intangible resources, not only such as technology and production secrets but also corporate culture, reputation in society, well-established and stable relationships with suppliers. Intangible values are combined in a single social capital concept combines network, client, partner, other types of capital and becomes an essential factor in value-creating.

The definition of «social capital of the enterprise» is formed based on research of this category in the scientific literature. The proposed definition characterizes social capital as a resource in the form of sustainable high-performance socio-economic interactions that have economic value and are used by the entity to obtain future economic benefits arising from the formation and use of network intangible assets. There are three main functions of «social capital»: economic, socialization function, and institutional function.

Elements of social capital are approached: social network, social norms, and trust. A model of social capital management of the enterprise has been developed. To improve and develop the social capital of the business entity, considering the current state of social capital the model has been designed. The developed model is aimed at reducing operating and transaction costs that arise during economic activity.

Methodical provisions for determining network intangible assets, which are the basis for the social capital formation, have been formed. Intangible assets that directly affect the sustainability and quality of the social network when reflected in the accounting should not be written off against the costs of the period but valued and included in the assets. The methodology for measuring the value of network intangible assets is critical due to the rapid development of social networks and applications that depend on social interaction.

A list of criteria for assessing the partnership is proposed. It allows determining the degree of influence of the counterparty on the formation of social capital. Based on the distance method, a rating of business units is formed, which is compared with the transparency index. The company with the highest level of transparency at the same time with high indicators of financial stability has the greatest influence on the quality of the social network. The following components are important when choosing a counterparty as a subject of social networks: indicators of financial stability, liquidity, and its level of social capital. It is established that to comprehensively assess the stability of the social network, its ability to generate economic benefits, it is necessary to analyze the relationship with all stakeholders (employees, shareholders, investors, NGOs, society).

A methodology for calculating the value of social capital using the method «Value explorer» is proposed. The specificity of this technique is that it presents the key elements of the social capital of the enterprise. The evaluation focuses on responsibilities and management decisions, at the same time, both in the field of internal company and between socio-economic relations of the company. Approaches to the accounting reflection of the social capital of the enterprise are developed. It is proposed to reflect the value of social capital on account 192 «Social capital of the enterprise», and network intangible assets owned by the enterprise are proposed to be recorded on account 126 «Network intangible assets». The requirement for accounting for these assets is to conduct an annual revaluation test. The proposed method of accounting does not contradict the norms of current legislation and should help increase the level of information and reliability of the information provided by the company.

The new requirements for the management system, which are to increase the level of trust as an element of social capital (trust in institutions, trust between counterparties) are given. The proposed organizational and methodological approaches to the reflection of social capital in reporting will increase the level of information comparability about the activities of different entities. Improving the quality of reporting and the level of its informativeness is important for the formation of enterprise social capital.

The impact of trust as an element of social capital on the level of economic development through GDP per capita is determined. Establishing this dependence confirms the value of social capital both at the macro-level (in the form of creation or improvement of state institutions) and at the micro-level (through the formation of partnership networks).

The influence of new forms of socio-economic cooperation in the form of platforms of crowdfunding, crowdsourcing, peer-to-peer lending on the formation of social capital of economic entities and the development of the network economy is substantiated. The economy of shared consumption (network interaction) is understood as a socio-economic model where there is a conscious abandonment of private property in favor of collective property. Networks are formed through the formation of

partnerships. Businesses do not have a strong vertical impact on the network, as each user has different needs, which makes it impossible to have «common strategies» to manage everyone. The network economy requires that strategies consider the interests of all parties, but be sufficiently resilient, durable, and build invulnerable relationships.

Key words: social capital, trust, social network, social norms, partnership interaction, network economy, sustainable development, accounting, reporting.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Наукові праці, в яких опубліковані основні наукові результати дисертації

Статті у наукових виданнях наукометричних баз SCOPUS та WOS:

1. Zakharov D., Bezruchuk S., Poplavska V., Laichuk S. , Khomenko H. The ability of trust to influence GDP per capita. *Problems and Perspectives in Management*. 2020. № 18(1), P. 302-314. doi:10.21511/ppm.18(1).2020.26. (загальний обсяг 1,02 д.а., особисто автору належить 0,2 д.а.: визначено вплив довіри як елемента соціального капіталу на показник ВВП на душу населення).
2. Жиглей И.В., Захаров Д.М. Социальный капитал бизнеса в условиях гибридной войны: понятие, составляющие, функции. *Przeglad Wschodnioeuropejski*. 2019. № X / 1. С. 275-285. (загальний обсяг 0,66 д.а., особисто автору належить 0,33 д.а.: визначено поняття соціального капіталу та його функції).
3. Zhyhlei I., Zakharov D. Theoretical Approaches Of Social Capital Measurement. *Cogito – Multidisciplinary Research Journal*. 2019. Vol. XI, no. 4/December. P. 155-166. (загальний обсяг 0,71 д.а., особисто автору належить 0,36 д.а.: проаналізовано підходи для здійснення оцінки соціального капіталу).
4. Ievdokymov V., Lehenchuk S., Zakharov D., Andrusiv U., Usatenko O., Kovalenko L. Social capital measurement based on «The value explorer» method. *Management Science Letters*. 2020. № 10 (6), P. 1161-1168. doi:10.5267/j.msl.2019.12.002. (загальний обсяг 0,94 д.а., особисто автору належить 0,16 д.а.: запропоновано методіку оцінки соціального капіталу методом «The value explorer»).
5. Zhyhlei I., Zakharov D., Ciobanu Gh. The Counterparties' Influence on Enterprise's Social Capital Formation. *Indonesian Journal of Sustainability Accounting and Management (IJSAM)*. 2020. Vol. 4, No 1. (загальний обсяг 1,01 д.а., особисто автору належить 0,34 д.а.: визначено вплив контрагентів на формування соціального капіталу підприємства).

Статті у наукових виданнях, включених до переліку наукових фахових видань

України з присвоєнням категорії «Б»:

6. Жиглей І.В., Захаров Д.М. Звіт з управління – складова фінансової, нефінансової чи інтегрованої звітності? *Проблеми теорії та методології бухгалтерського обліку, контролю і аналізу*. 2019. Вип. 1 (42). С. 18-24. (загальний обсяг 0,71 д.а., особисто автору належить 0,36 д.а.: запропоновано організаційно-методичні підходи до відображення соціального капіталу підприємства у «Звіті про управління»).

7. Кучер С.В., Захаров Д.М. Сучасні тенденції розкриття в Україні та світі інформації про соціальні заходи суб'єктів господарювання. *Глобальні та національні проблеми економіки*. 2018. Вип. 23. С. 644-648. (загальний обсяг 0,55 д.а., особисто автору належить 0,27 д.а.: описано підходи щодо відображення соціального капіталу в звітності).

8. Захаров Д.М. Вимірювання соціальних нематеріальних активів як фактора впливу на формування соціального капіталу. *Економіка, управління та адміністрування*. 2020. Вип. 3(93). С. 28-34. (0,91 д.а.).

9. Захаров Д.М. Аналіз поняття «соціальний капітал» в літературі. *Економіка, управління та адміністрування..* 2021. Вип. 3(97), с. 23-29. [https://doi.org/10.26642/ema-2021-3\(97\)-23-29](https://doi.org/10.26642/ema-2021-3(97)-23-29). (0,87 д.а.).

Статті у інших наукових виданнях:

10. Zhyhlei I., Zakharov D. The sharing economy formation through the social capital development. *Public Policy and Accounting*. 2021, Vol. 1 (3). [https://doi.org/10.26642/ppa-2021-1\(3\)-12-21](https://doi.org/10.26642/ppa-2021-1(3)-12-21). (загальний обсяг 1,05 д.а., особисто автору належить 0,52 д.а.: встановлено значення шерінгової економіки для розвитку соціальної партнерської взаємодії).

11. Городиский Н.П., Захаров Д.М. Отображение социального капитала в информационных системах бухгалтерского учёта. *Studia Universitatis Moldaviae: Ştiinţe exacte şi economice*. 2019. № 7 (127). С. 170-175. (загальний обсяг 0,51 д.а., особисто автору належить 0,25 д.а.: описано проблеми відображення соціального капіталу в інформаційних системах обліку).

Наукові праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації:

12. Захаров Д.М. Застосування «value explorer» методу для оцінки соціального капіталу. *Тези Всеукраїнської науково-практичної конференції «Бухгалтерський облік, оподаткування та контроль в умовах міжнародної економічної інтеграції», 10-11 жовтня 2019 року.* Київ: НУБіП України, 2019. С. 61-62. (0,14 д.а.)

13. Жиглей І.В., Захаров Д.М. Звіт про управління як крок до складання інтегрованої звітності: переваги та недоліки. *Тези VII Міжнародної науково-практичної конференції: Розвиток бізнес-аналітики, обліку та оподаткування в умовах глобалізації, загострення енергетичних проблем, 11-12 квітня 2019 року.* Дніпро: ДНУ ім. О. Гончара. 2019. С. 130-132. (загальний обсяг 0,2 д.а., особисто автору належить 0,1 д.а.: описано тенденції розвитку нефінансової звітності в Україні).

14. Захаров Д.М. Інтегрована звітність як новий рівень розвитку корпоративної звітності. *Тези Міжнародної наукової конференції «Розвиток інтегрованої звітності підприємств». 4-5 жовтня 2019 року,* Житомир: «Житомирська політехніка», 2019. С. 64-65. (0,14 д.а.)

15. Захаров Д.М. Концентрація соціального капіталу в зонах зростання інноваційної економіки в умовах гібридної війни. *Тези XV Міжнародної науково-практичної конференції «Міжнародне науково-технічне співробітництво: принципи, механізми, ефективність», 14-15 березня 2019 року.* Київ: «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського», 2019. С.113-115. (0,25 д.а.)

16. Захаров Д.М. Проблеми оцінки соціального капіталу в умовах гібридної війни. *Тези IV Всеукраїнської студентської науково-практичної конференції «Облік, оподаткування, контроль та аналіз в активізації діяльності економічних суб'єктів», 22 березня 2019 року.* Київ: Національний університет біоресурсів і природокористування України, 2019. С. 89-90. (0,1 д.а.)

17. Жиглей І.В., Захаров Д.М. Роль додаткових комерційних валют у формуванні соціального капіталу. *Тези Міжнародної науково-економічної конференції «Вплив обліку та фінансів на розвиток економічних процесів», 17-18 травня 2019 року.* Ужгород: Видавництво «ФОП Сабов А.М.» 2019. С. 270-

272. (загальний обсяг 0,18 д.а., особисто автору належить 0,1 д.а.: визначенно значення додаткових комерційних валют для формування соціальної партнерської мережі).

18. Захаров Д.М. Соціальний капітал як фактор розвитку підприємства в умовах гібридної війни. *Тези Всеукраїнської науково-практичної on-line конференції здобувачів вищої освіти і молодих учених, присвячена Дню науки, 15-17 травня 2019 року*. Житомир: «Житомирська політехніка», 2019. С. 307-307. (0,23 д.а.)

19. Захаров Д.М. Вплив соціальних нематеріальних активів на формування соціального капіталу підприємства. *Тези Міжнародної науково-практичної конференції «Актуальні проблеми обліково-аналітичного забезпечення в умовах переходу до Індустрії 4.0», 26-27 березня 2020 року*. Рівне: Національний університет водного господарства та природокористування, 2020. С. 66-68. (0,19 д.а.)

20. Захаров Д.М. Кореляційний зв'язок між соціальним капіталом та економічним розвитком. *Тези Всеукраїнської науково-практичної on-line конференції здобувачів вищої освіти і молодих учених, присвяченої Дню науки, 11-15 травня 2020 року*. Житомир: «Житомирська політехніка», 2020. С. 259-260. (0,2 д.а.)

21. Захаров Д.М. Сутність соціальної звітності. *Тези Міжнародної наукової конференції «Розвиток обліку, аналізу і аудиту суб'єктів суспільного інтересу», 20-21 жовтня 2017 року*. Житомир: Житомирський державний технологічний університет, 2017. С. 214-215. (0,14 д.а.).

22. Захаров Д.М. Інтерована звітність як нова форма представлення інформації. *Тези Всеукраїнської науково-практичної on-line конференції аспірантів, молодих учених та студентів, присвяченої Дню науки, 16-18 травня 2018 року*. Житомир: Житомирський державний технологічний університет, 2018. С. 254. (0,12 д.а.)

23. Захаров Д.М. Роль соціальних норм в управлінні підприємством. *Тези I Міжнародної науково-практичної Інтернет-конференції, 22 березня 2018 року*. Харків: Харківський державний університет харчування та торгівлі, 2018. С. 268-270. (0,19 д.а.).

24. Захаров Д.М. Вплив освіти на формування соціального капіталу. *Міжнародний форум «Торгівля та сфера послуг: світові освітні та наукові тренди»*, 16-17 травня 2018 року. Київ: Київський національний торговельно-економічний університет, 2018. С. 30-33. (0,19 д.а.)

25. Жиглей І.В., Захаров Д.М. Формування соціального капіталу в умовах гібридної війни. *Матеріали XVII Міжнародної наукової конференції «Фінансовий ринок: інституції та інструменти»*, 3-6 червня 2018 року, Львів: Львівська політехніка, 2018. С. 39-40. (загальний обсяг 0,16 д.а., особисто автору належить 0,08 д.а.: описано значення соціального капіталу на макро-рівні)

26. Захаров Д.М. Формування довіри як елемента соціального капіталу в умовах гібридної війни. *Матеріали I Міжнародної науково-практичної конференції «Фінансові механізми сталого розвитку України»*, 25-26 жовтня 2018 року. Харків: Харківський державний університет харчування та торгівлі, 2018. С. 282-285. (0,16 д.а.).

27. Захаров Д.М. Особливості взаємозв'язку соціальної мережі та соціального капіталу в умовах гібридної війни. *Тези XIV Всеукраїнської науково-практичної конференції здобувачів вищої освіти і молодих учених «Бухгалтерський облік, аналіз, контроль і оподаткування: стан, проблеми та перспективи розвитку»*, 15-16 травня 2019 року. Львів: Львівський торговельно-економічний університет, 2019. С. 170-172. (0,15 д.а.).

28. Zakharov D. The Essence of Social Capital Concept. *International Symposium Experience. Knowledge. Contemporary Challenges «Innovative economic-social Approaches in the Knowledge Society»*, December 12th - 13th, 2019. Bucharest: «Artifex» University of Bucharest, 2019. P. 206-212. (0,35 д.а.).